

כלל ישראל עמדו בכל הנסיונות שהיו להם בנסיעתם במדבר ושמרו את משמרת ה'

הנסיונות שהיו להם בעת נסיעתם וחנייתם

והיה להם בזה נסיונות קשים, כמו שמאריך הרמב"ן, דלפעמים חנו במקום שלא היה טוב בעיניהם, והיו חפצים ומתאווים מאד לנסוע מיד מן המקום, אך כשראו שדייקא שם יאריך הענן על המשכן ימים רבים, שמרו את משמרת ה' ועמדו בנסיון, שלא לנסוע מיד מן המקום רק לחנות שם ימים רבים, כדי שלא לעבור על רצון השם. וזהו ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו, שמפני שהיה להם יראת השם לשמור את משמרת מצוותו, לכן לא נסעו.

וכן להיפך, לפעמים נעלה הענן מיד אחרי שנים או שלשה ימים מחנייתם, ובני ישראל רצו מאד להישאר שם עוד פרק זמן, כי היו יגעים מאד מהנסיעה ועינה בדרך כחם, ומ"מ שמרו את משמרת ה' ונסעו מיד אחרי הענן, אפילו כשלא חנו רק לילה אחת, ומיד בבוקר

בפרשתן כתיב (ט, יח-כג), על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו וגו', ובהאריך הענן על המשכן ימים רבים ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו וגו', ויש אשר יהיה הענן מערב עד בקר ונעלה הענן בבקר ונסעו או יומם ולילה ונעלה הענן ונסעו וגו', על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו את משמרת ה' שמרו על פי ה' ביד משה.

ויש להבין מהו את משמרת ה' שמרו, איזה משמרת ה' היה להם לשמור בעת הנסיעות והחניות. ומבאר הרמב"ן, שהכוונה הוא על זמן החניה, דלא היה הבחירה בידם לנסוע ולחנות כפי רצונם, רק היו משועבדים להענן, אם הענן נעלה מיד, היו מוכרחים לנסוע תיכף ומיד, ואילו בהאריך הענן על המשכן, היו מוכרחים לחנות שם עוד ועוד עד שיעלה הענן.

נעלה הענן, המשיכו מיד בנסיעתם, למרות שהיה להם בזה טורח גדול.

וביותר מזה, לפעמים היו ממשיכים בהליכתם כל הלילה, ובאו למקום החדש רק בבוקר, וחנו שם במשך כל היום והלילה, אך מיד בבוקר השני נעלה הענן. ובזה היה להם טורח גדול מאד, כי כבר היו בטוחים שהם הולכים להישאר כאן זמן רב, ולכן כבר פרקו העגלות והניחו משאם כמנהג הבאים מן הדרך, ובסוף מיד בבוקר השני נעלה הענן, והוצרכו לטעון שוב את העגלות מחדש ולצאת לדרך.

וזהו מה שמשבח הפסוק את כלל ישראל, שהיו שומרים תמיד את משמרת ה' ללכת אחר הענן, בלי שום תרעומות וטענות^א. והוא כעין מה שנאמר (ירמיה ב, ב), **'כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'**.

ובאמת כך כתוב מפורש גם בפסוק בפרשת עקב (דברים ח, ב), **'וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלהיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמור מצותיו אם לא'**. ורואים מזה שהיה להם נסיונות קשים בעת הליכתם במדבר ארבעים שנה.

הענן היה נושא את כלל ישראל במדבר, ולא הרגישו בני ישראל בנסיעתם

אמנם באמת יש להבין מה היה להם הנסיון בזה שחנו זמן רב או מעט, הלוא הם היו מוקפים בענני הכבוד שהוליו אותם, וכמעט לא הרגישו שהם נוסעים בפועל, וכמו שנאמר בהמשך הפסוקים בפרשת עקב, (שם שם, ד) **'שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה'**, ופירש"י, **'שמלתך לא בלתה'** - ענני כבוד היו שפים בכסותם ומגהצים אותם כמין כלים מגוהצים, ואף קטניהם, כמו שהיו גדלים היה גדל לבושן עמהם, כלבוש הזה של חומט שגדל עמו. **לא**

א. וכן כתב גם הרבינו בחיי: **'ובהאריך הענן, יבאר לך הכתוב מעלתן של ישראל בהנהגתם על פי הענן, כי היו במדבר מקומות חלוקין נוחין ושאינן נוחין, וְהָעֵד בְּזֶה, מֵרָא וְאֵילִים, וְיֵשׁ מִקּוֹמוֹת נּוֹחִין שִׁירְצוּ לַעֲכֹב שֵׁם וּמִיד "בְּהַעֲלוֹת הָעֵנָן" הָיוּ נּוֹסְעִים, וְיֵשׁ שְׂאִינָן נּוֹחִין וְיֵרְצוּ לַנְּסוּעַ מִשֵּׁם, אֲבָל "בְּהַאֲרִיךְ הָעֵנָן" יִצְטָרְכוּ לַהֲתַעֲכֹב וְלֹא יִסְעוּ. סוֹף דְּבַר, לֹא הָיוּ הוֹלְכִין אַחֵר רִצּוֹן עֲצֻמּוֹ, אֲלֵא אַחֵר רִצּוֹן הַשֵּׁם יִתְעַלֶּה וְכִפִּי הַנְּהַגַת הָעֵנָן'**.

השפתי כהן על התורה (מגורי האריז"ל) מביא דברי הרבינו בחיי הנ"ל, והוא מוסיף על זה: ולזה בנסיעה הזכיר **'בני ישראל'**, שאמר **על פי ה' יסעו בני ישראל**, להגיד שבחן, שאף על פי שהיה להם צער בנסיעתם מאותו מקום, שהיה מקום מנוח ומרגוע, כמו אלימה מתקה הר שפר, עם כל זה יסעו בני ישראל. ובחניה שיש להם מנוח לא הזכירם [לבני ישראל], אלא אמר **על פי ה' יחנו לבד**. ולא תאמר שהיה קשה עליהם הנסיעה, לזה אמר **על פי ה' יסעו בני ישראל** בחיבה, לזה הזכירם בלשון בני ישראל, בני השררה ובני היושר והאוושר.

והחניה אפילו שהיה מקום ראוי לחניה עם כל זה, **על פי ה' יחנו**, שמא יראה שהיו קצים כשהיו שוהים שם הרבה זמן, כמו בקדש שישבו שם תשע עשרה שנה, לזה אמר **כל ימי אשר ישכון הענן על המשכן יחנו**, היה לו לומר **חונים**, ואמר **יחנו**, כאילו חנו מחדש, שלא היו קצים בחנייתם.

בצקה - לא נפחה כבצק, כדרך הולכי יחף שרגליהם נפוחות.

ובמדבר (תנחומא במדבר, ב) איתא, שכלל ישראל הרגישו בנסיעתם במדבר ארבעים שנה, כאילו הם נמצאים בפלטרין, כדרך שהמלכים מסובין רבוצין על מטותיהן. ונמצא שהרגישו בהליכתם במדבר כעין מה שמרגישים היום כשנוסעים על הרכבת, שיושבים בשלוה כאילו נמצאים בבית, ובסוף מגיעים למחוז חפצנו. כך כלל ישראל הרגישו שהם נמצאים בפלטרין על מטותיהן, ובסוף הגיעו למקום חדש וחנו שם.

וכן מבואר **בפנים יפות** בפרשת ויחי (בראשית מט, יז)^ב ובפרשתן (ט, יז), שלא היה שייך שכלל ישראל ירגישו חולשא דאורחא במדבר, מאחר שהיו נישאים מאליהם על ידי העננים, כמו שנאמר (שמות יט, ד) **ואשא אתכם על כנפי נשרים**, ולכן לא היה רגלם בצקה כל ארבעים

שנה. והיו מרגישים שהם נמצאים כל הזמן בבית המדרש ולומדים תורה מפי משה, ולא היה להם שום סימן לדעת ולהבחין אם הם נוסעים כעת או שהם חונים, רק על ידי הענן, שאם הענן חונה על המשכן, סימן שהם חונים כעת, ואם נעלה הענן, סימן שהם נוסעים.

היצה"ר אינו מרפה מן האדם גם כשלא חסר לו שום דבר ברוחניות ובגשמיות

ועפ"י כל זה קשה לכאורה להבין דברי הרמב"ן, שהיה להם נסיון גדול בזה שחנו זמן רב או מעט, מפני טורח ועינוי הדרך, הרי לא הרגישו בזה כלל.

רק רואים מזה גודל הכח של היצה"ר, שאיננו מרפה מן האדם בשום זמן ובשום מקום, אפילו כשהאדם מוקף בחסדי שמים מכל צד, ולא חסר לו שום דבר לא ברוחניות ולא בגשמיות, מ"מ מגיע היצר ומבלבלו בנסיונות על גבי נסיונות.

ב. לשון הפנים יפות בפרשת ויחי: 'ולפי פשוטו יש לומר, שהתפלל [יעקב] על דן, שהיו פליטי ענן, ולכך נלחם בהם עמלק, כמו שאמרו אחז"ל (ילק"ש דברים תתקלח) בפסוק, ויזנב בך כל הנחשלים אחרריך ואתה עיף ויגע. ולפי פשוטו מפני שהשבטים שהיו מנושאים ע"י הענן, כדכתיב (שמות יט, ד) **ואשא אתכם על כנפי נשרים**, כדכתיב (ישעיהו סג, ט) **ויגאלם וינטלם וינשאם**, והיה הענן הולך לפניהם לנחותם הדרך ולהנצל מכל פגע ואויב. אבל שבט דן שהיו פליטי ענן, היו עייפים ויגעים בטורח הדרך, ולא היה להם מחסה מפני אויב, כמו שאמרו חז"ל (תענית ט) בפסוק **וישמע הכנעני וגו'**, ששמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וסבר שניתן רשות להלחם בישראל.

ונראה דמזה הטעם אמרו ביבמות (עא:), מפני מה לא מלו, אבעית אימא משום חולשא דאורחא, ואבעית אימא משום דלא נשבה להם רוח צפונית. שהוצרך לשני הטעמים, מפני ששבט דן שהיה דגלו בצפון והיו פליטי ענן, נשבה להם רוח צפונית דלא שייך טעמא כי היכא דלא נבדור ענני, וצריך לומר משום חולשא דאורחא. ובשאר השבטים לא שייך טעמא דחולשא דאורחא, כיון שהיו נישאים מענן לא היו עייפים מטורח הדרך, כדכתיב (דברים ח, ד) **ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה**, וצריך לומר, משום דלא נשבה להם רוח צפונית. והיינו דכתיב בשבט דן (דברים כה, יח), **ואתה עיף ויגע**, לכך התפלל עליהם יעקב, שיהיו כנחש עלי דרך וגו' שינצלו בדרך מכל שונאיו.

והגם שבפועל לא הרגישו שום חילוק בין נסיעה לחניה, מ"מ כשהתבוננו שסוף סוף הם יוצאים לדרך מיד לאחר חנייתם הקצרה, וזכרו שבנסיעה רגילה ע"פ דרך הטבע, דבר כזה קשה מנשוא, לכן הגיעו מזה ליד נסיון גדול, להתנגד ח"ו שלא ללכת אחר הענן.

וכך היה גם בעת נסיעתם במדבר, שלמרות שלא הרגישו בנסיעתם ובטורח הדרך כלל, מ"מ כשראו על ידי סימן הענן, שהם יוצאים מיד לדרך, לילה אחת בלבד אחר חנייתם, הגיע היצר ובלבלם שלא יסכימו לזה, כי אין לך עינוי הדרך יותר מזה, לצאת למסע חדש מיד לאחר חנייתם במקום אחד, עוד לפני שהספיקו לנוח מהנסיעה הקודמת.

כשהתבוננו בני ישראל שכל חנייתם ונסיעתם הוא על פי ה', קיבלו הכח לעמוד בנסיונות

שנאמר (שמות יג, כא) 'וה' הולך לפניכם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך', ואם כן איך שייך ח"ו להתנגד להענן, הרי כל ענין הנסיעה והחניה כאן במדבר הכל הוא על פי ה', ולא שייך שיהיה להם שום דיעה וסברא בזה, רק יש להם להיות בטלים ומבוטלים לגמרי להשי"ת המוליכם במדבר.

כגמול עלי אמו

למה הדבר דומה לתינוק הנמצא בחיק אמו, שלא מעניין אותו כלל באיזה מקום ובאיזה עיר הוא נמצא, העיקר שהוא בחיק אמו, "אונטער די מאמע'ס פארטאך". מה הנפק"מ עבורו מהו שם העיר והמקום שהוא נמצא עכשיו, ומהו שם העיר והמקום שהוא נמצא אחר כך,

ומבאר הפסוק, איך באמת היה הכח לכלל ישראל, לשמור את משמרת ה' תמיד במשך כל הארבעים שנה, ושלא להיכשל בשום נסיון שהיה מנת חלקם במשך השנים. כי 'על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו', הם ראו בחוש שהכל הוא על פי ה', בין החניות ובין הנסיעות, וזה נתן להם הכח - 'את משמרת ה' שמרו', לשמור את משמרת ה' ולא להיכשל בשום נסיון.

וכמו שכתב האור החיים הק', 'על פי ה' יסעו - והענן יגיד, אשר פי ה' יקבנו'. היינו שמזה שראו שבעת הנסיעה נעלה הענן, ובעת החניה שורה הענן עליהם, דבר זה אמר להם יותר מן הכל, שהכל הוא על פי ה', שהרי הענן אינו דבר טבעי, רק כביכול זה השי"ת בעצמו, כמו

(שם קלט, ז) **אנה אלך מרוחך ואנה מפניך אברה, אברה ממך אליך** (פייט כתר מלכות), לא שייך לנסוע אפילו צעד אחד לבד, רק תמיד נמצאים עם השי"ת המוליך אותנו בכל ימי חיינו.

על כל חניה ונסיעה ועשיה צריכים לומר 'אם ירצה השם'

ועל דרך זה כתב השל"ה הק' (בהעלותך דרך חיים תוכחת מוסר, יב) על פסוק זה, **'על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו'**, דיש רמז מוסר בכאן, שעל כל פעולה או תנועה שהאדם עושה, יאמר **'אם ירצה השם' או 'בעזרת השם'**.

למשל, בלכתו בדרך יאמר: 'הנני נוסע בעזרת השם יתברך, ובדעתי לחנות במקום פלוני בעזרתו יתברך אם ירצה'. וכשבא למקום החניה אז יחזור ויתן שבח, ויאמר: 'הנה בעזרת השם יתברך באתי הנה, ובדעתי ליסע לזמן פלוני בעזרתו יתברך אם ירצה'. נמצא שם שמים שגור בפיו בשעה שעולה במחשבתו, ובשעת מעשה, ככה בכל פעולתיו.

והוא ממש כדברינו, שהאדם צריך להרגיש תמיד שהוא מסור לגמרי ביד ה', על פיו הוא חונה ועל פיו הוא נוסע, ולכן לא יאמר על שום דבר, ש'הוא' הולך לעשות כך, 'הוא' הולך לנסוע ו'הוא' הולך לחנות, רק יזכיר שם שמים על כל דבר ודבר, שהוא נוסע וחונה ועושה רק בעזרתו יתברך, ורק אם ירצה השם.

בכל מקום שבעולם שאמו נמצאת שם, גם הוא רוצה להימצא שם, ולהיות תמיד בחיקה בכל המקומות ובכל המצבים.

והנמשל פשוט, כלל ישראל הרגישו במדבר שהם מסורים לגמרי ביד ה', המוליכם במדבר, ומאכילם מן, ומשקה אותם מי באר, ומקיפם בענניו. ובזה יכלו להתחזק על כל הנסיונות שהיה מנת חלקם במשך הנסיעות, כי מאי נפק"מ אם הם נוסעים או חונים, ומה החילוק באיזה מקום הם חונים, העיקר שהם שורים בצילא דקוב"ה, בכל מקום שהשי"ת מוליכם, שם הם רוצים להיות, ולשרות תמיד בצילא דמהימנותא עילאה, בכל המקומות ובכל המצבים.

ויש לנו לזכור שדבר זה נוהג בכל הדורות ובכל הזמנים, תמיד אנו מסורים לגמרי ביד השי"ת. אין בידינו הכח ללכת לשום מקום, או לחנות בשום מקום, ואין בידינו הכח לעשות שום דבר, רק הכל עושה השי"ת לבד, וכמו שאמר דוד המלך (תהלים קלא, ב) **כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי**, וכל אדם מישראל בכל הדורות צריך להרגיש כן, שהוא מסור לגמרי ביד השי"ת, כתינוק המסור לגמרי בחיק אמו.

וזה נותן לנו הכח לעמוד חזק נגד כל הנסיונות, כשזוכרים שעל פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, שום דבר לא תלוי בנו, ושום דבר אין אנו עושים, רק הכל עושה השי"ת. וכמו שאמר עוד דוד המלך,

סיפור נורא ומוסר השכל בצידו, כמה תלוי כל הצלחת האדם באמירתו 'בעזרת השם' על כל דבר

הסיפור הנורא

ובמדרש (הובא בסיפורי אליהו הנביא, ח) מובא סיפור נורא על זה: מעשה באדם אחד עשיר גדול שהיו לו קרקעות הרבה ולא היו לו שוורים לחרוש, מה עשה, נטל כס מעות בידו והלך לעיר אחרת על יום השוק לקנות שוורים. והנה האיש הזה היה נדיב גדול בעל צדקה ומכניס אורחים, אך לא היה לבו שלם כראוי באמונה בהשגחה פרטית, והתפאר תמיד בלבבו לאמר, כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, כי הון מרבה עושר.

כשהיה בדרך פגע בו אליהו הנביא ז"ל שהלך גם הוא על יום השוק, כמנהגו תמיד להימצא על כל השווקים, ונדמה אליו אליהו כמו סוחר. וישאל אותו אליהו, להיכן אתה הולך, ויענהו, על שוק הזה אני הולך לקנות שוורים. אמר לו אליהו, אמור 'אם ירצה השם', או 'אם יגזור השי"ת'. אמר לו הסוחר, הרי המעות כבר נמצאים בכיסי ואין הדבר תלוי אלא ברצוני. השיבו אליהו, אם כן, לא תהיה לך בזה הצלחה.

ואכן לאחר מכן כשהמשיך בדרכו, נפל ממנו כל הכיס עם המעות, ולא

צריכים לומר 'אם ירצה השם' בכוונה ולא כמצות אנשים מלומדה

והנה בזמנינו כבר נעשה ענין זה כמצות אנשים מלומדה, שאומרים על כל דבר בעזרת השם, אם ירצה השם, ואפילו לא מתבוננים פעם אחת מה אומרים בזה. ונחוץ מאד לעורר על כך, שצריכים לומר דבר זה בהתבוננות ובכוונה, 'בעזרת השם', 'אם ירצה השם', מתוך אמונה שלימה שאין לנו שום כח לעשות שום פעולה ושום מעשה, ורק השי"ת הוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים כולם בהשגחה פרטית.

וכמו שאמרו **בגמרא** (חולין ז:), 'אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, שנאמר (תהלים לז, כג) 'מה' מצעדי גבר כוננו'. ובודאי מוטל חובה על כל אדם להרגיל את עצמו להיות דבוק במחשבה זו, ולשתף שם שמים בכל פעולתיו ותהלוכות חייו, ולתלות כל הצלחותיו וכל הקורות עמו רק בעזרתו וברצונו יתברך שמו, ויחזור וישנן בינו לבין עצמו שהכל בהשגחה העליונה.

לקנות שוורים. ויפגע בו עוד אליהו, והפעם בדמות נער עני המבקש עבודה להשכיר עצמו אליה. וישאל את הסוחר להיכן אדוני הולך, והשיבו, על השוק לקנות שוורים 'אם ירצה השי"ת'. ויברך אותו אליהו שיקנה בהצלחה.

והוסיף אליהו לבקש ממנו, שכאשר יקנה את השוורים ויצטרך למשרת שיעזור לו להוליכם הביתה, אמצא נא חן בעיני אדוני לשכור אותי לעבודה הזאת, כי עני גדול אנכי, ואל השכר הזה אני נושא את נפשי. ויאמר לו הסוחר, טוב הדבר, אם אך 'יעזור לי השי"ת' שאקנה שוורים, תבוא אלי ואקח אותך לעזור לי בזה.

ויקח הסוחר שוורים טובים בזול, וישכור את אליהו להנהגת השוורים הביתה. והיה כאשר היו בדרך ועברו עם השוורים על יד היער הגדול אשר באמצע הדרך, בפתע פתאום נבהלו השוורים ויברחו לתוך עומק היער. המה רדפו אחריהם והשוורים ברחו הלאה והלאה, עד שנעמדו לפני שן הסלע אשר עליו היו מונחים שני הכיסים הראשונים עם מעותיו. כאשר הגיע הסוחר שמה וירא והנה שני כיסים שלו עם מעותיו מונחים, שמח מאד והודה להקב"ה.

ומיד לאחר מכן חזרו השוורים ללכת בנחת וישמעו לקול מנהיגם, עד אשר בא הסוחר לביתו בשלום, ואז נעלם פתאום הנער. ונפקחו עיני הסוחר,

הרגיש הסוחר בדבר כלל. ויגביה אליהו את הכיס, ויניח אותו על שן סלע בעובי היער, במקום אשר אין אדם עובר שם. והיה כאשר קנה הסוחר שוורים ורצה לשלם, ראה שאבד בדרך את המעות, וחזר לביתו בפחי נפש.

כשעבר פרק זמן, נטל שוב מעות אחרים בידו, והלך על יום השוק לקנות שוורים. ושוב פגע בו אליהו הנביא שהלך גם כן על יום השוק, והפעם נדמה לו כזקן. אמר לו להיכן אתה הולך, השיבו הסוחר שהולך על השוק לקנות שוורים. אמר לו אמור 'אם ירצה השם', או 'אם יגזור השי"ת', והשיבו הסוחר כאשר ענה בראשונה.

ויפל אליהו תרדמה על הסוחר וירדם, ולקח אליהו ממנו את הכיס עם המעות ולא הרגיש מאומה. והניח אותו אליהו גם כן בעובי היער באותו מקום אשר הניח את הכיס הראשון. ויקץ הסוחר, וירא כי אין לו המעות, ויאמר אין זה כי אם גנבים שגנבו ממנו את כיסו, ושוב הלך אל ביתו בפחי נפש.

בדרך חזרתו לביתו עלה בדעתו, כי אך יד אלקים היא זאת, על אשר איננו מאמין בכל לבו בהשגחת הבורא ית"ש. והתיישב בדעתו כי מהיום והלאה יתחיל לומר 'אם ירצה השי"ת' על כל דבר אשר ירצה לעשות.

וינסה הסוחר פעם שלישית, ויקח אתו כיס מעות וילך על יום השוק

להבין כי אך ההשגחה העליונה היתה בכל זאת. ויקרא על עצמו הכתוב (תהלים צב, ז), **איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת**.

על פי ה' יסעו ועל פי ה' יחנו - בכל המצבים צריכים לומר שהכל הוא 'על פי ה'

כשאומרים בכל המצבים 'על פי ה', גם שומרים את המצוות בכל המצבים

ומסיים הפסוק, **את משמרת ה' שמרו**, ונרמז בזה שהנהגה זו נותן כח לאדם לשמור תמיד את כל מצוות ה', בין כשהצלחה מאירה לו פנים, לא יתקיים בו חלילה הפסוקים (דברים ח, יב-יד), **פן תאכל ושבעת ובתים טבים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירבוין וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה, ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך**. כיון שיזכור לומר תמיד על הצלחה שהוא רק **על פי ה'**, וממילא לא ירום לבבו לחשוב שהוא בא חלילה בכוחו ועוצם ידו, רק ישאר בהכנעה וענווה לפני השי"ת, וימשיך לקיים כל מצוותיו וחוקותיו בהידור רב - **את משמרת ה' שמרו**.

ובין כשחלילה יבואו עליו צרות ויסורים, לא יפול ברוחו מגודל התלאות והצרות, להתרעם חלילה על דרכי השי"ת, רק יאמר על כל דבר שהוא **על פי ה'**, והכל לטובה ולברכה. וממילא לא יזלזל חלילה בשום מצוה והנהגה טובה אפילו בשעת תוקף צרותיו, רק ימשיך

ועפ"ז אפשר לבאר עוד את הפסוק בפרשתו, **על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו**, על פי מה שכתב הרבינו בחיי, **ש'על פי ה' יסעו**, זה מדת הדין, כי הנסיעה למלחמה היתה. ואילו **'ועל פי ה' יחנו**, הוא מידת הרחמים, כי כל חניה היא מנוחה.

ואפשר לומר שהפסוק מלמדינו בזה, שצריכים לומר על כל דבר שהוא **על פי ה'**, בין כשמגיע לו טובה וברכה גדולה ממידת הרחמים והחסד, לא יתגאה חלילה לומר שהוא בכוחו ועוצם ידו, כמו שאמר הסוחר הנ"ל בתחילה, שבין כך כבר נמצא הכסף בידו. רק יאמר בפה מלא, שכל זה הגיע לו רק **על פי ה'**, ויודה לה' על גודל חסדיו שגמל אתו.

ובין כשחלילה מגיע לו יסורים וצער מצד הדין, יקבל אותם באהבה ובשמחה, ויאמין באמונה שלימה שכל היסורים באו לו רק **על פי ה'**, ומאתו יתברך לא תצא הרעות, רק בודאי הכל לטובה, וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

לדקדק בקלה כבחמורה - את משמרת ה' שמרו.

**הטובה הגדולה שיבוא לו גם בגשמיות
כשיאמר שהכל הוא על פי ה'**

ובאמת אמונה זו שהכל הוא על פי ה', בין הטובות והחסדים, ובין חלילה להיפך הצרות והיסורים, לא יגרום לו רק טובה ברוחניות, שיקיים כל מצוות השי"ת בכל המצבים, רק דבר זה יגרום לו גם טובה עצומה בגשמיות.

דהנה אנו רואים בסיפור הנ"ל עם הסוחר, שדוקא כשראה שהפסיד את כל כספו שתי פעמים, הוא נתעורר לומר שהוא על פי ה', וקיבל על עצמו שמהיום ואילך יאמר, שהכל הוא רק בעזרתו יתברך. משא"כ עד אז שהיה מצליח תמיד בכל דרכיו, שכח לגמרי שהכל הוא על פי ה', רק תלה את הצלחתו בכוחו ועוצם ידו.

ועל דרך זה פירשו **צדיקים** את הפסוק שקרינו זה עתה בחג השבועות **במגילת רות** (א, כא), **אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה'**. כשהלכה מלאה בהצלחה ועושר, הרגישה, **'אני' - מלאה הלכתי, ותלתה את ההצלחה בעצמה וישותה.**

ורק כשריקם השיבני, או אז נזכרה שזה נעשה רק על פי ה', ואמרה בפה מלא **וריקם השיבני - ה'.**

והדבר מצוי מאד אצל הרבה אנשים, שרק בשעת צרתם ויגונם הם נזכרים שהכל הוא מן השמים, משא"כ בשעת הצלחתם, שוכחים שהכל נעשה מן השמים, ותולים את כל ההצלחה בכוחם וחכמתם¹. ובאמת זה גופא גורם להם שיבואו חלילה לעת צרה, כדי שיזכרו שהכל נעשה רק מן השמים ולא בכוחם ועוצם ידם.

וכמו שפירש **רש"י** בפרשת בשלח (שמות יז, ח), **'ויבא עמלק'** - סמך פרשה זו למקרא זה, לומר תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים (שם, ז) **היש ה' בקרבנו אם אין**, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם, ואתם צועקים אלי, ותדעון היכן אני.

משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך, היה אותו הבן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שניה וכן שלישית. פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הבן, ראית את אבא. אמר לו אביו, אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו, ובא הכלב ונשכו.

ג. ושמעתי בדרך מליצה על מה ששרים, 'ואפילו בהסתרה, שבתוך ההסתרה בודאי שם נמצא השי"ת', שבאמת יותר ראוי לשיר, 'ואפילו בהצלחה, שבתוך ההצלחה נמצא השי"ת'...

כי בעת ההסתרה אין זה חידוש כל כך להאמין שהשי"ת נמצא בתוך ההסתרה, כי כך הוא דרכו של כל יהודי, שבעת ההסתרה הוא עושה מיד חשבון הנפש, ומכיר שהכל נעשה על פי ה'. לעומת זה כשהאדם מצליח מאד בנכסיו, דייקא אז הוא עלול לשכוח שבתוך ההצלחה נמצא השי"ת, רק תולה את כל הצלחתו בכוחו ועוצם ידו, ולכן יותר טוב לשיר ולהזכיר לבני אדם, שגם בתוך ההצלחות הגדולות נמצא השי"ת, ורק הוא עשה ועושה ויעשה את כל ההצלחות כולם, ואין עוד מלבדו.

'קבל את האמת ממי שאמרו'. וכך אמר לי בלשונו:

אתם החרדים לדבר ה' יש לכם חיים קלים, כי כל חולי ומכאוב שח"ו מוצא אתכם, אתם מקבלים באמונה, ומתחזקים שהכל לטובה. לעומת זאת אלו הרחוקים מתורה ומצוות, חייהם אינם חיים, כי דאגות העולם מכביד עליהם, ואם ח"ו בא עליהם איזה מקרה של חולי רחמנא ליצלן, אינם מוצאים מנוח לנפשם, וממש מואסים בחייהם.

וסיפר לי על אחד מגדולי הרופאים שהיה מומחה גדול בתחום רפואת הנפש, ותפקידו היה להרגיע ולדבר על לבם של החולים, ולהפיס את דעתם לבל יתיאשו ממצבם. אך כאשר רק נודע לו שהוא בעצמו חלה במחלה קשה, מאס מיד בחייו והתאבד לדעת מרוב צער. ולא הועיל לו לעצמו כל דיבוריו והגיגיו שהיה אומר תמידים כסדרם לעשרות חולים, להרגיע אותם שלא יתיאשו מחייהם, רק תיכף ומיד הגיע ליאוש עצום, ואיבד את חייו לדעת.

ולמדתי מדבריו עד כמה טוב חלקנו ונעים גורלינו ויפה ירושתינו, ועד כמה אנחנו חייבים להודות להשי"ת על ששם חלקנו בין בני ישראל המאמינים בני מאמינים, שאף אם ח"ו פוגעת בהם מדת הדין רח"ל, אין נופל בדעתם כלל ועיקר, למאוס חלילה בחייהם משום כך, כי הם מאמינים באמונה שלימה שהכל הוא מאת השי"ת והכל לטובה, ומשליכים על ה' כל סבלם ומשאם הקשה, כמאמר

ומבואר בדברי רש"י, שתכלית היסורים הוא, כדי להזכיר את האדם שיש ה' בקרבנו תמיד. אמנם מי שאינו תולה שום דבר בהצלחתו וכשרונותיו וכדומה, רק אפילו כשהולך לו טוב מאד, והוא עולה מעלות רמות בעשירותו ופרנסתו, הוא אומר תמיד שהכל הוא על פי ה', הוא מרוויח בזה טובה גדולה מאד גם בגשמיות, שיוכל להישאר תמיד בעשירותו ופרנסתו המרובה, כיון שהוא זוכר תמיד שיש ה' בקרבנו, ושהשי"ת הוא הנותן לו כח לעשות חיל, ואין צריכים להזכיר לו שיש ה' בקרבנו על ידי עמלק ושאר מרעין בישין חלילה.

הטובה הגדולה שיבוא לו במצבים הקשים חלילה כשיאמר שהכל הוא על פי ה'

ועל דרך זה הוא גם בצד השני של המטבע, כשהאדם נמצא חלילה במצבים קשים ורעים, אך הוא מתחזק ומאמין שהכל הוא רק על פי ה', גם זה מביא לו תועלת גדולה גם בגשמיות, שיוכל להחזיק מעמד אפילו במצבים הקשים ביותר, ולא יפול ברוחו ולא יתיאש חלילה, מפני שיש לו האמונה השלימה והתמימה, שהכל הוא על פי ה', והכל לטובה ולברכה.

וכדי להמחיש הדבר יותר, אביא בזה מה ששמעתי מאחד מעובדי בית הרפואה, [אשר בעוה"ר עדיין לא זכה להתקרב אל בוראו ולשמור תורה ומצוות, אך כבר כתב הרמב"ם (בהקדמתו לשמונה פרקים)

הכתוב (תהלים נה, כג) 'השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך', ופירש רש"י, השלך על ה' - משאך, והוא יכלכלך - יסבול משאך.

לעומת זה האפיקורסים שאינם זוכים עדיין להאמין בחי עולמים, חייהם אינם חיים, ואין בכוחם לסבול היסורין שבאין עליהם אפילו רגע אחד, כי חושבים בדעתם שהם בעצמם צריכים לשאת כל המשאות הכבדות האלו על שכמם, ולכן כמשא כבד יוכבד עליהם.

ואפילו כששמש ההצלחה מאירה להם פנים, והם זוכים לחסדים ורחמים, עדיין כל ימיהם מלאים מכאובים חרטות ודאגות סביב הבלי עולם הזה, והולכים ומצטערים תמיד מדוע לא עשו כך וכך, ממש חבל שלא הלכו למקום פלוני, ושלא השקיעו כספם גם במקום פלוני וכדומה, ונמצא שכל ימיהם הוא מקשה אחת של משאות קשות שהם נושאים על שכמיהם, והם ממש כורעים תחת משאיהם. לא כן יהודי המאמין בהשי"ת, משליך כל יהבו וכל משאותיו רק על השי"ת, ומאמין באמונה שלימה שהכל הוא על פי ה', וממילא כל ימיו הם חטיבה אחת של שמחה ואמונה.

מתנה טובה ששמה 'אמונה'

ונמצינו למדים מזה יסוד נפלא בפנימיות האמונה, שהאמונה אינה רק בגדר 'עבודה', שמחוייב האדם להאמין בה' מפני שכך ציוהו השי"ת, רק הבורא כל עולמים ברוב רחמיו וחסדיו נתן לנו

'מתנה טובה ואמונה שמה', כי רק בכח האמונה יוכל האדם לעבור בשלום ובשלחה ימי חייו עלי אדמות, ולהשלים שנותיו בטוב ובנעימים, כי סמוך לבו בטוח בהשי"ת, המשגיח על עמו ישראל, וכביכול נושא אותם בחיקו כאשר ישא האומן את היונק.

המאמין שהכל מן השמים לא יתכן שיבוא לכלל כעס

וכעין יסוד זה מצינו בדברי הרה"ק הבעל התניא זיע"א, (אגרת הקודש פרק כה) כשמבאר מה שאמרו חז"ל (שבת קה:), 'כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה', וזה לשון קדשו:

'והטעם מוכן ליודעי בינה, לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שמאת ה' היתה זאת לו, לא היה בכעס כלל. ואף שבן אדם שהוא בעל בחירה מקללו או מכהו או מזיק ממונו ומתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו, אף על פי כן על הניזק כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים למקום, ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכהו או מקללו, מתלבש בו כח ה' ורוח פיו יתברך המחיהו ומקיימו'. עכלה"ק.

ונמצינו למדים, שמי שיש לו אמונה בחי עולמים, לא יתכן שיצטער ויכאב לבו, למה לא עשה כך ולמה לא הלך לשם וכדומה, כי אמונתו שלימה שהכל נעשה על פי ה'. ובוודאי לא יכעוס על רעהו, כי הרי הוא יודע ומאמין שהכל

נעשה רק מאיתו יתברך, ומה מקום לכעוס על חברו.

האמירה 'מה אפשר לעשות' נחשב כגידוף רח"ל

ובאמת כבר מבואר יסוד זה בגמרא (ב"ק לח.), שכשנסתלק בת לרב שמואל בר יהודה, אמרו רבנן לעולא, קום ניזל נינחמיה. אמר להו, מאי אית לי גבי נחמתא דבבלאי, דגידופא הוא, דאמרי, "מאי אפשר למיעבד", הא אפשר למיעבד, עבדי? וכן פסק הרמ"א בשולחן ערוך (יו"ד סי' שעו סעיף ב), 'ואל יאמר אדם לאבל, מה לך לעשות, כי אי אפשר לשנות, שזהו כגידוף, דמשמע, הא אם אפשר לשנות היה עושה, אלא יקבל עליו גזירת השי"ת מאהבה'.

ומבאר המהרש"ל בספרו ים של שלמה (ב"ק פרק ד אות י), דכשאומרים "מאי אפשר למעבד", הכי פירושו, קשה עלינו הדבר מאד, אבל אין כח בידינו ללחום עם הקדוש ברוך הוא. ומשמע שהם מתכוונים לומר שחלילה אם היה כח בידיהם היו עושים, ונמצא שהם מתרעמים על מדותיו של הקדוש ברוך הוא, ונראה בעיניהם כאילו שלא כדין המיתו.

בשלמא מלך בשר ודם, אם המית בנו של אחד, ודומה לאבי הבן ששלא כדין המיתו, וקשה לו מאד מיתת בנו הצעיר, יכולים לנחמו מאי אית לך למעבד, וכי אתה רוצה לריב ולנצח את המלך. אבל

להבדיל אלף אלפי הבדלות במלך מלכי המלכים, שכל דבריו משפט, ובודאי כדין המיתו, כי אין עוולה לפניו, לא שייך לומר 'מאי אפשר למעבד', רק מחוייבים לקבל גזירת המקום מאהבה, ולברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, בשמחה ובנפש חפצה.

אמירת 'אם ירצה השם' ו'הכל לטובה' וכדומה, צריך לבוא ממעמקי הלב ולא רק מן השפה ולחוץ

סוף דבר הכל נשמע, כל הפתגמים הטובים שאנו רגילים לומר מדי יום ביומו, 'אם ירצה השם', 'בעזרת השם', 'הכל מן השמים', 'הכל לטובה', בכל זה צריכים להיזהר שלא יהיו רק מן השפה ולחוץ, כמצות אנשים מלומדה, כשבתוך תוכו הוא ממשיך לתלות הצלחתו בכוחו ועוצם ידו, ולהתרעם חלילה על דרכי הנהגת השי"ת. רק צריכים לומר כל הפתגמים הטובים האלו, בכוונה אמיתית ממעמקי הלב, ומתוך אמונה שלימה זכה וברורה.

יעזור השי"ת, שנזכה לפקוח עינינו ולראות יד ה' בכל דבר מארחות חיינו, ולהרגיש שאנו מסורים לגמרי ביד השי"ת בכל פינה שאנו פונים בימי חיינו, ובכל צעד ושעל שאנו הולכים וחונים, ושנזכה כבר בקרוב לביאת משיח צדקנו, ואז יחזרו ענני הכבוד ויקיפו אותנו, כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (מיכה ז, טו), במהרה בימינו, אמן.